

Vergaderjaar 2024–2025

29 023

Voorzienings- en leveringszekerheid energie

Nr. 563

BRIEF VAN DE MINISTER VAN KLIMAAT EN GROENE GROEI

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 april 2025

Het kabinet monitort voortdurend de ontwikkelingen op de gasmarkt en de gasleveringszekerheid en houdt de Kamer hiervan op de hoogte.¹ Nu de winter ten einde is, informeert het kabinet u met deze reguliere update hoe Nederland ervoor staat wat betreft de gasleveringszekerheid.²

In deze brief gaat het kabinet achtereenvolgens in op de volgende onderwerpen:

1. Actueel beeld van de gasleveringszekerheid en situatie op de gasmarkt;
2. Update over lopende maatregelen om de gasleveringszekerheid te borgen;
3. Gasopslag, waarbij tevens invulling wordt gegeven aan de toezeggingen die zijn gedaan tijdens het Commissiedebat gasmarkt en leveringszekerheid van 12 maart jl. aan het lid Postma (NSC)³ en het lid Rooderkerk (D66)⁴ op gebied van gasopslag.

Met deze brief geeft het kabinet ook invulling aan de toezeggingen aan het lid Vermeer (BBB)⁵ over de werking van gasopslag en de rol van marktpartijen en aan het lid Kröger (GL-PvdA)⁶ om het prijsplafond dat is toegepast in 2023 te vergelijken met andere instrumenten en stil te staan bij voor- en nadelen. Deze informatie is opgenomen in bijlagen.

¹ Zowel met de reguliere periodieke updates gasleveringszekerheid (Kamerstukken II, 2024/25, 29 023, nr. 519), als met de extra updates over de gasmarkt en vulgraden van de gasopslagen in de afgelopen maanden (Kamerstukken II, 2024/25, 29 023, nrs. 531, 532 en 554).

² Hierbij wordt tevens invulling gegeven aan de toezegging tijdens het Commissiedebat gasmarkt en leveringszekerheid op 12 maart jl. dat deze brief in april aan de Kamer wordt gezonden, TZ202503-067.

³ TZ202503-067.

⁴ TZ202503-069.

⁵ TZ202503-068.

⁶ TZ202503-070.

Ten slotte biedt het kabinet u hierbij het rapport aan van TNO inzake «Hergebruik van LNG-infrastructuur in Nederland» dat het kabinet heeft laten uitvoeren naar aanleiding van de motie van het lid Kröger (GL-PvdA) die de regering verzoekt erop toe te zien dat nieuwe LNG-terminals ook gereed zijn voor waterstof.⁷ Een samenvatting en appreciatie van dit rapport is opgenomen in de bijlage bij deze brief.

Actueel beeld gasleveringszekerheid en gasmarkt

De gasleveringszekerheid is in de winter van 2024–2025 geborgd gebleven. De toevoer van gas bleef stabiel. Er was extra gasvraag, in vergelijking met de voorafgaande twee jaren, omdat deze winter een aantal koude periodes kende en omdat er meer gas nodig was voor elektriciteitsproductie in periodes met weinig wind en zon (zogenoemde dunkelflautes).

Deze extra vraag kon worden opgevangen met geproduceerd en geïmporteerd gas, en met gas uit de gasopslagen dat bedoeld is om in de wintervraag te voorzien.⁸

Gegeven dat er voldoende aanbod was, zijn de prijzen, die door de hoge vraag in de winter waren gestegen, niet verder opgelopen en gedaald sinds de piek medio februari van meer dan € 55,00 per MWh.⁹ Inmiddels is de maand-vooruit prijs op 14 april gedaald tot net onder de € 35,00 per MWh. Voor de komende (zomer) periode lijkt de prijs zich rond dit niveau te stabiliseren. De markt verwacht op dit moment een verdere prijsdaling begin 2026, dit vanwege de verwachting dat de LNG-productiecapaciteit mondiaal zeer significant wordt uitgebreid, en daarmee ook het aanbod voor Europa toeneemt.

De omstandigheden in de winter hebben ertoe geleid dat de gasopslagen in Nederland aan het eind van de winter gemiddeld nog voor ongeveer 20% waren gevuld. Dit is niet een ongebruikelijk niveau aan het einde van een winter als wordt gekeken naar de vulgraden sinds 2016.¹⁰ Inmiddels is het vulseizoen weer begonnen. We zien daarbij dat er, zowel in Nederland als in andere lidstaten, op sommige dagen meer gas wordt opgeslagen dan dat er wordt onttrokken uit de gasopslagen. Een belangrijke prikkel voor het vullen van de gasopslagen is de prijs; bij het vullen wegen marktpartijen mee dat vullen aantrekkelijk is als de prijs voor gas die nu moet worden betaald laag is ten opzichte van de prijs voor volgende winter (wanneer het gas wordt benut) en het positieve verschil (de zogenoemde spread) voldoende groot is om kosten te dekken en gasopslag commercieel aantrekkelijk te maken. Op dit moment liggen de zomerprijs en de winterprijs zeer dicht bij elkaar en op sommige dagen is de prijs in de volgende winter nog (beperkt) lager dan in de zomer. Het negatieve verschil tussen de zomer- en winterprijs, dat we de afgelopen winter hebben gezien, is veel kleiner geworden. Op sommige momenten is er ook een (beperkte) positieve spread. Het kabinet houdt deze ontwikkeling scherp in de gaten. Verderop in deze brief wordt het onderwerp gasopslag nader toegelicht.

⁷ Kamerstukken II 2023/2024, 29 023, nr. 502.

⁸ Deze rol van de gasopslagen wordt ook bevestigd door het recente rapport van ACER van 16 maart 2025 «Key developments in European electricity and gas markets – 2025 Monitoring Report», via www.acer.europa.eu.

⁹ Bedoeld wordt de prijs voor een maand-vooruit contract op de Title Transfer Facility (TTF).

¹⁰ Een overzicht van de vulgraden aan het einde van de winter (1 april) en einde vulseizoen (1 november) in de afgelopen tien jaar was opgenomen in Kamerstukken II 2024/2025, 29 023, nr. 532 en nr. 554.

Maatregelen om de gasleveringszekerheid te borgen

Hierna wordt ingegaan op het aardgasverbruik in Nederland en de verschillende maatregelen die eraan bijdragen dat in deze vraag kan worden voorzien.

Aardgasverbruik

Uit de meest recente cijfers van het CBS blijkt dat het totale aardgasverbruik in 2024 iets meer was dan 30 miljard m³. Daarmee is het aardgasverbruik vrijwel gelijk gebleven aan dat van 2023.¹¹ Dit ten opzichte van een dalende trend in voorgaande jaren, die onder meer het gevolg was van de zeer hoge prijzen in 2022 en de overstap naar (duurzame) alternatieven. Het aardgasverbruik van de industrie is met 877 miljoen m³ gestegen ten opzichte van het jaar daarvoor (+9%). Dit komt vooral door toenemend aardgasverbruik in raffinaderijen en de chemische industrie. Voor het opwekken van elektriciteit werd over heel 2024 595 miljoen m³ 8% minder aardgas verbruikt. Dit was te danken aan de grotere inzet van hernieuwbare bronnen zoals zon en wind. Wel was er een tijdelijke stijging in de laatste twee maanden van 2024 ten opzichte van het jaar daarvoor. Dit kwam door weinig opwek vanuit zon en wind in Noordwest-Europa (de hiervoor genoemde dunkelflautes).

Gaswinning uit kleine velden algemeen (Noordzee en land)

Door de definitieve sluiting van het Groningenveld in 2024 vervullen de kleine velden een steeds belangrijkere rol in de gasvoorziening van ons land. In 2023 bedroeg de gasproductie afkomstig uit deze kleine velden 8,8 miljard m³¹² en uit de voorlopige cijfers van 2024 valt op te maken dat de productie uit de kleine velden in dat jaar naar verwachting weer een lichte daling zal laten zien van ca. 3%. We hebben in Nederland nu nog gas nodig in de overgang naar duurzame energie. Zo lang dat het geval is en het veilig kan, heeft gaswinning in eigen land de voorkeur onder meer omdat het Nederland minder afhankelijk maakt van de geopolitieke situatie en dit minder schadelijk is voor het klimaat.

Gaswinning op de Noordzee

In de Kamerbrief stand van zaken gaswinning Noordzee van 5 maart jl. bent u geïnformeerd over de voortgang van het sectorakkoord gaswinning en de afspraken die daarin worden gemaakt met de exploratie- en productiesector in Nederland.¹³ Deze afspraken zijn gericht op een optimale benutting van het resterende potentieel dat nog in de ondergrond aanwezig is. Inmiddels zijn deze gesprekken met de sector in een afrondende fase en is de verwachting binnen enkele weken dit sectorakkoord te kunnen delen met de Kamer. Als er geen maatregelen worden genomen, zal de gasproductie op de Noordzee naar verwachting in 2035 eindigen. Afgelopen jaar is er geen exploratieactiviteit op de Noordzee geweest, zoals de analyse van TNO-AGE¹⁴ laat zien. Dit benadrukt, samen met de door TNO-AGE geïdentificeerde andere parameters voor de investeringsbereidheid, het belang van het sectorakkoord en maatregelen die bijdragen aan nieuwe investeringen in exploratie en productie van aardgas op de Noordzee.

¹¹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/07/gasverbruik-niet-veranderd-in-2024>.

¹² TNO-AGE Jaarverslag 2023 Delfstoffen en aardwarmte in Nederland (Kamerstukken 2024/25, 36 410 XIII, nr. 99).

¹³ Kamerstukken 2024/25, 33 529, nr. 1276, met als bijlage het TNO-rapport «Exploratieboringen als parameter om de investeringsbereidheid in gaswinning op de Noordzee te beoordelen».

¹⁴ Bijlage bij Kamerstukken II 2024/2025, 33 529, nr. 1279.

Gaswinning op land

Op 6 december 2024 bent u via de Kamerbrief over verantwoorde afbouw gaswinning op land geïnformeerd hoe het kabinet invulling wil geven aan die verantwoorde afbouw.¹⁵ Daarbij wordt gezocht naar het vinden van een balans tussen enerzijds de zorgen van inwoners en regionale bestuurders en anderzijds de belangrijke functie van gaswinning in eigen land. Om op korte termijn meer duidelijkheid te kunnen bieden over verantwoorde afbouw van gaswinning op land is het kabinet bezig met het maken van afspraken hierover met de sector. U wordt dit voorjaar geïnformeerd over de totstandkoming van deze afspraken die zullen worden opgenomen in het sectorakkoord.

Import, LNG en energiediplomatie

Nederland is netto-importeur van gas. Omdat Nederland een belangrijke gashub in Europa is, met veruit de meest liquide handelsplaats (TTF), is Nederland een belangrijke en aantrekkelijke bestemming voor aanlanding en doorvoer van gas. Gas wordt in Nederland geïmporteerd via pijpleidingen (uit Noorwegen, het VK en België) en in de vorm van LNG via de Gate terminal in Rotterdam en de Eems Energy Terminal in Groningen. Deze verschillende importroutes maken import uit diverse bronnen mogelijk. De aanvoer van LNG is stabiel gebleven en de afgelopen weken in Nederland licht toegenomen.

In recente Kamerbrieven heeft het kabinet toegelicht dat het zich inzet voor voldoende LNG-importcapaciteit die import uit diverse bronnen faciliteert.¹⁶

Daarnaast zet het kabinet zich door middel van energiediplomatie in voor het faciliteren van contracten tussen marktpartijen en partners uit betrouwbare landen. Er wordt gewerkt aan een brede Kamerbrief energiediplomatie die het kabinet verwacht uiterlijk in het derde kwartaal van 2025 aan de Kamer te sturen. Het kabinet zal in die brief nader ingaan op ontwikkelingen en inzet van de Nederlandse overheid op Europees en internationaal niveau op gebied van energiediplomatie.

BH-G en Wetsvoorstel bestrijden energieleveringscrisis

Het kabinet vindt het belangrijk dat Nederland weerbaar is, mocht de gastoevoer om welke reden dan ook verminderen. Indien er, ondanks de hiervoor genoemde maatregelen, een gastekort dreigt te ontstaan, dan ligt er het noodplan met maatregelen, het zogenoemde Bescherm- en Herstelplan Gas (het BH-G). Het BH-G is sinds de energiecrisis van 2022 geactualiseerd: deze geactualiseerde versie van het BH-G is in 2024 met de Kamer gedeeld.¹⁷

Tijdens de crisis en de actualisatie van het BH-G zijn enkele tekortkomingen in het wettelijk kader geconstateerd. Die worden met het Wetsvoorstel bestrijden energieleveringscrisis geadresseerd. Daarnaast bevat dit wetsvoorstel maatregelen om het gassysteem nog robuuster te maken. Het wetsvoorstel lag tot 26 maart jl. in internetconsultatie¹⁸ en het kabinet verwerkt nu de ontvangen reacties. Het kabinet streeft ernaar het wetsvoorstel uiterlijk in het vierde kwartaal van 2025 voor advies toe te sturen aan de Afdeling advisering van de Raad van State en om

¹⁵ Kamerstukken II 2024/2025, 33 529, nr. 1264.

¹⁶ Kamerstukken II 2024/2025, 29 023, nr. 532 & nr. 554.

¹⁷ Bijlage bij Kamerstukken II 2023/2024, 29 023, nr. 494.

¹⁸ www.internetconsultatie.nl/wbe/bl.

vervolgens begin 2026 het wetsvoorstel aan te bieden voor parlementaire behandeling.

Handhaven huidig crisisniveau

Sinds juni 2022 geldt in Nederland het eerste niveau van gascrisis: het niveau van vroegtijdige waarschuwing.¹⁹ Het kabinet heeft in september 2024 toegelicht dat diverse andere EU-landen hun crisisniveau hebben afgeschaald en dat het kabinet daarom na de winter van 2024–2025 zal bezien of ook in Nederland het op dit moment nog geldende niveau van gascrisis kan worden afgeschaald.²⁰ De winter is nu voorbij. Omdat er geopolitieke spanningen zijn, handhaaft het kabinet voorlopig het huidige crisisniveau van vroegtijdige waarschuwing. Dit betekent dat het kabinet de gasmarkt nauwlettend in de gaten blijft houden, zoals ook de afgelopen periode gedaan is. Ook blijft Gasunie Transport Services (GTS) het kabinet doorlopend over de gasleveringszekerheid situatie in Nederland informeren, zoals sinds juni 2022 het geval is.

EU

Op EU-niveau spelen meerdere dossiers die relevant zijn voor de gasmarkt en gasleveringszekerheid. Op 26 februari 2025 heeft de Europese Commissie het Actieplan voor betaalbare energieprijzen (hierna: Actieplan) gezamenlijk met de Clean Industrial Deal (hierna: CID) gepubliceerd. De CID werkt een overkoepelende strategie uit voor een duurzaam concurrentievermogen van de industrie en het Actieplan is specifiek gericht op het verlagen van de energieprijzen voor alle afnemers van energie in de EU.

Beide stukken benoemen nadere acties en maatregelen op gebied van gas.

Zoals benoemd in de CID, heeft de Europese Commissie op 5 maart een voorstel gepubliceerd om de Europese gasopslagbepalingen met twee jaar te verlengen. Op 14 maart jl. heeft het kabinet de appreciatie van dit voorstel aan de Kamer gezonden.²¹ Momenteel vinden in de Raad op ambtelijk niveau discussies over dit voorstel plaats.

In het Actieplan worden maatregelen benoemd om de goede werking van de groothandelsmarkt voor aardgas verder te versterken, waaronder een Gas Market Task Force die onder meer zal onderzoeken of aanpassing van toezicht op de groothandelsmarkt wenselijk is. Verder zal de Commissie, om de inkoopkracht van de EU voor aardgas beter te benutten, de samenwerking met betrouwbare LNG leveranciers intensiveren en nieuwe vormen van gezamenlijk inkoop van gas onderzoeken. Ten slotte kondigt het Actieplan de herziening aan van het Europese kader voor energiezekerheid. Het kabinet heeft de Kamer eerder geïnformeerd over de inzet van dit kabinet ten aanzien van de aangekondigde herziening van de verordening gasleveringszekerheid.²²

Op 4 april jl. zijn BNC-fiches met appreciaties van het Actieplan en het CID aan de Kamer gezonden.²³

¹⁹ Zoals vastgelegd in Verordening (EU) 2017/1938 betreffende maatregelen tot veiligstelling van de gasleveringszekerheid.

²⁰ Kamerstukken II 2024/2025, 29 023, nr. 519.

²¹ Kamerstukken II 2023/2024, 29 023, nr. 557.

²² Kamerstukken II 2023/2024, 21 501-33, nr. 1075.

Kamerstukken II 2024/2025, 29 023, nr. 519.

²³ Kamerstukken II 2024/2025, 22 112, nrs. 4020 en 4021.

Gasopslag

In het Commissiedebat over de gasmarkt en leveringszekerheid van 12 maart jl. is uitgebreid gesproken over gasopslag. Gasopslagen spelen in de huidige gasmarkt een onmisbare rol en het kabinet vindt het dan ook belangrijk dat de gasopslagen goed gevuld worden. Het kabinet volgt de ontwikkelingen daarom op de voet. Over het vullen van de gasopslagen vindt ook overleg plaats in EU verband. Aanvullend heeft het kabinet EBN, net als in eerdere jaren, de taak gegeven om gas op te slaan voor het geval marktpartijen dat onvoldoende doen.

Vuldoelstelling

De Kamer vroeg of de voorgenomen vulmaatregelen voldoende zijn en of het kabinet bijvoorbeeld de vulambitie naar boven bij moet stellen of zelf (via EBN) extra gas voor uitzonderlijke gevallen moet opslaan. Ten aanzien van de tweede vraag, heeft het kabinet toegezegd GTS te vragen om opnieuw te kijken naar het overzicht gasleveringszekerheid van september 2024 op basis waarvan het kabinet tot de vulambitie is gekomen.²⁴ In een bericht op haar website van 4 april 2025 herbevestigt GTS de analyse van september 2024.²⁵ Dit betekent dat met een vulgraad van 80%, gecombineerd met de overige gasinfrastructuur waaronder eigen productie en import via pijpleidingen en in de vorm van LNG, Nederland goed is voorbereid in de verschillende scenario's die GTS heeft doorgerekend. Daar hoort ook bij het scenario van een koud jaar met extreem lage wintertemperaturen (een winter zo koud als de koudste winter van de afgelopen dertig jaar). Bij deze scenarioanalyse is impliciet ook rekening gehouden met periodes van minder aanbod uit wind en zon (zogenoemde dunkelflautes). Ook heeft GTS bij deze analyse meegenomen dat beperkte uitval van toevoer kan worden opgevangen (de toevoer via de GATE LNG-terminal in Rotterdam gedurende dertig dagen) en in de hoogste vraag worden kan worden voorzien bij uitval van de grootste bron van capaciteit (in Nederland is dat gasopslag Norg).²⁶

Strategische voorraad/noodvoorraad

De hiervoor bedoelde analyse, die resulteert in een vulambitie van 80%, gaat over hoeveel gasopslag er nodig is voor «normale» marktgebaseerde inzet van gasopslagen in de winter om te voorzien in de vraag. Dit ziet dus op de vrij inzetbare seizoensflexibiliteit waarbij de gasopslagen in de winter naar eigen inschatting van marktpartijen kunnen worden ingezet. Daaronder valt ook een situatie zoals afgelopen winter waarbij er omstandigheden waren die voor marktpartijen aanleiding vormden om de gasopslagen aan te spreken.

Aanvullend geeft GTS aan dat het nodig kan zijn om voorbereid te zijn op andere situaties, zoals een nog langduriger uitval van toevoer, bijvoorbeeld voor uitval van een bron gedurende zes maanden, die kan leiden tot een noodsituatie. GTS geeft aan dat het daarom verstandig kan zijn om te voorzien in aanvullende gasopslag om dit soort situaties te kunnen ondervangen. Daarbij gaat het dan om een specifieke voorraad die niet vrij inzetbaar is en in beginsel buiten de markt wordt gehouden en waarvoor separate regels nodig zijn in Noordwest-Europees verband.²⁷

²⁴ TZ202503-069.

²⁵ <https://www.gasunietransportservices.nl/nieuws/hoge-onttrekking-uit-gasopslagen>.

²⁶ Zie ook de uitgebreide toelichting bij de analyse van GTS in de Kamerbrief van 14 februari 2025, Kamerstukken II 2024/2025, 29 023, nr. 532.

²⁷ www.gasunietransportservices.nl/nieuws/hoge-onttrekking-uit-gasopslagen.

Dit roept de vraag op of Nederland bijvoorbeeld een strategische voorraad moet aanhouden. Nederland heeft op dit moment geen strategische voorraad. Het kabinet ziet ook dat het wenselijk kan zijn om – meer dan in het verleden nodig was – gas op te slaan om in de winter minder gevoelig te zijn voor onderbrekingen of verstoringen in de toevoer van gas. Dit gezien de groeiende afhankelijkheid van import, en daarmee de kwetsbaarheid voor geopolitieke risico's. De vraag is of het aanhouden van een strategische voorraad daarvoor het meest doelmatige en effectieve mechanisme is.

Het kabinet heeft toegezegd uiteen te zetten wat een strategische voorraad is en hoe dit zich verhoudt tot een noodvoorraad, zoals nu opgenomen in de consultatie-versie van het Wetsvoorstel bestrijden energieleveringscrisis.²⁸ De twee begrippen – strategische voorraad en noodvoorraad – worden vaak inwisselbaar gebruikt. De noodvoorraad, zoals voorgesteld in de consultatie versie van het Wetsvoorstel bestrijden energieleveringscrisis, is een specifieke toepassing van een strategische voorraad. Het kabinet heeft echter gekozen voor de term noodvoorraad, omdat dit beter aansluit bij het doel waarvoor een dergelijke voorraad kan worden ingezet: een voorraad van gas die alleen in noodsituaties (het derde en hoogste niveau van een gascrisis²⁹) kan worden ingezet.

De noodvoorraad die in het Wetsvoorstel bestrijden energieleveringscrisis wordt voorgesteld, kan door de Minister worden ingezet in een noodsituatie en zorgt ervoor dat er meer tijd is voor het zorgvuldig voorbereiden van de verplichtende maatregelen uit het BH-G horend bij een noodsituatie, namelijk het afschakelen van niet-beschermde afnemers.

De term strategische voorraad suggereert dat een dergelijke voorraad ook kan worden ingezet voor meer strategische doeleinden, bijvoorbeeld om de gasprijs te dempen. Hier biedt de EU-verordening gasleveringszekerheid³⁰ echter geen ruimte voor.

Deze verordening bepaalt dat strategische voorraden alleen kunnen worden ingezet in het hoogste niveau van een gascrisis (een noodsituatie), omdat het aanhouden en inzetten van een dergelijke voorraad een zogenaamde niet marktgebaseerde maatregel is. Ter illustratie: ook tijdens de gascrisis van 2022 heeft geen EU-lidstaat dit crisisniveau bereikt en lidstaten die over een strategische voorraad beschikken hebben die toen niet ingezet. Een strategische voorraad (of noodvoorraad) kan dus alleen in zeer uitzonderlijke gevallen worden ingezet, waarvan onduidelijk is of ze zich ooit voor gaan doen.

Los hiervan is een belangrijke notie dat het opbouwen en aanhouden van een strategische voorraad inhoudt dat er extra gas moet worden opgeslagen en gereserveerd voor specifieke doeleinden en de hiervoor benodigde opslagcapaciteit en injectie- en onttrekkingscapaciteit moet worden vrijgemaakt en vrijgehouden. Dit betekent dat het opbouwen en aanhouden van een dergelijke specifieke voorraad ten eerste gepaard gaat met kosten en ten tweede ten koste gaat van de capaciteit die beschikbaar is voor «gewone» (marktgebaseerde) inzet van de gasopslag om te voorzien in de wintervraag en daarmee een grote impact heeft op het functioneren van de gasopslagmarkt.

²⁸ TZ202503-067.

²⁹ Zoals vastgelegd in Verordening (EU) 2017/1938 betreffende maatregelen tot veiligstelling van de gasleveringszekerheid.

³⁰ Verordening (EU) 2017/1938 betreffende maatregelen tot veiligstelling van de gasleveringszekerheid en houdende intrekking van Verordening (EU) nr. 994/2010.

Wat betreft het eerste punt – de kosten – heeft Kyos in het advies over vulmaatregelen een inschatting gegeven van deze kosten. Dit komt neer op een eenmalige investering van zo'n € 200 miljoen per 5 TWh en jaarlijkse kosten van zo'n € 36,5 miljoen per 5 TWh. Ter illustratie: voor het aanhouden van een strategische voorraad van met een omvang van 90 dagen gemiddeld gasverbruik is zo'n 72 TWh nodig.³¹ Dit zou betekenen dat een investering van zo'n € 2,9 miljard nodig is om het benodigde gas aan te kopen en daarnaast jaarlijks zo'n € 525 miljoen aan kosten om de voorraad aan te houden. Deze kosten komen indirect ook bij de gasverbruiker terecht en verhogen daarmee de energierekening.

Wat betreft de impact op de markt: GTS gaf ook aan dat op dit moment nog een groot deel van de opslagcapaciteit (in ieder geval zo'n 80%) nodig is om te kunnen voorzien in de seizoensflexibiliteit, ook in extremere omstandigheden, en het normale functioneren van het gassysteem. Anders gezegd: de huidige gasopslagen zijn nodig voor «normale» inzet in de winter, en moeten beschikbaar zijn om in de vraag te voorzien, zoals ook afgelopen winter is gebeurd. Als de opslagen in de winter niet of minder kunnen worden aangesproken, betekent dat minder aanbod en dus ook hogere gasprijzen. Daarnaast, ook met een vulambitie van 80% kunnen de gasopslagen nog steeds ook tot een hoger niveau worden gevuld als daar aanleiding voor is. Zo hebben marktpartijen voorgaande jaren tot meer dan 90% van de opslagcapaciteit gevuld, mede omdat dit commercieel gunstig was en om aan hun leveringsverplichtingen te kunnen voldoen. Het reserveren van opslagcapaciteit voor een strategische voorraad ontnemt marktpartijen de mogelijkheid om extra gas op te slaan en bijvoorbeeld te kiezen voor extra gasopslag in plaats van LNG-import om te voorzien in hun leveringsverplichtingen. Ook dit kan kostenverhogend werken.

In het advies over vulmaatregelen, adviseert Kyos daarom om – mocht het kabinet kiezen voor een strategische (of nood-) voorraad – de omvang daarvan te beperken tot maximaal zo'n 10% van de opslagcapaciteit in Nederland (13 TWh).

Tot slot is het belangrijk om te borgen dat het opgeslagen gas ten behoeve van de strategische voorraad daadwerkelijk op het juiste moment uit de gasopslag kan worden gehaald. Als het gas is opgeslagen in een gasopslag waarin ook andere partijen gas hebben opgeslagen, kan het zo zijn dat deze partijen op hetzelfde moment het door hen opgeslagen gas uit de opslag willen onttrekken. De vraag is of op zo'n moment de onttrekkingscapaciteit voldoende is dat alle partijen tegelijkertijd de door hun gewenste hoeveelheid gas uit de opslag kunnen onttrekken. En als dit niet zo is, wie dan voorrang krijgt.

Het kabinet heeft een afweging gemaakt tussen de kosten voor het opbouwen van een strategische (of nood-) voorraad en de beperkingen die gelden voor het inzetten van een dergelijke voorraad, de waarborgen die marktwerking biedt, de betaalbaarheid van gas voor de gebruikers ervan en de huidige (geopolitieke) onzekerheden. Op basis hiervan is het kabinet tot een voorstel gekomen in de internetconsultatieversie van het Wetsvoorstel bestrijden energieleveringscrisis voor een in omvang beperkte noodvoorraad.

In het Wetsvoorstel bestrijden energieleveringscrisis worden ook breder maatregelen voorgesteld om het gassysteem robuuster te maken, waaronder een structurele vultaak voor EBN.

³¹ Uitgaand van 2024: het totale aardgasverbruik over 2024 was 293 TWh. Dit komt neer op een daggemiddelde van 0,8 TWh.

Indien in aanvulling hierop nog meer maatregelen nodig zouden zijn, zou het – zoals hiervoor toegelicht – moeten gaan om maatregelen die doelmatiger en effectiever zijn dan het aanleggen van een omvangrijke strategische voorraad of noodvoorraad. Dit vanwege het risico dat een dergelijke voorraad mogelijk nooit zal worden ingezet, met het oog op de betaalbaarheid van gas en ook om te voorkomen dat Nederland een kostbare extra voorziening treft, waarbij het gas uiteindelijk ook in andere lidstaten terecht kan komen. Het kabinet zal in het kader van de verdere uitwerking van het Wetsvoorstel bestrijden energieleveringscrisis afwegen of er slimmere alternatieven zijn voor een strategische voorraad die voorzien in de zorgen die de Kamer heeft geuit (zoals langdurige uitval van toevoer, hoge prijsspieken waardoor huishoudens hun rekening niet kunnen betalen). Nederland vraagt ook aandacht voor deze onderwerpen in Europees verband. Op dit moment verwerkt het kabinet de resultaten van de internetconsultatie.

De Minister van Klimaat en Groene Groei,
S.T.M. Hermans

Het lid Vermeer vroeg tijdens het Commissiedebat op 12 maart jl. hoe gasopslag werkt en wat de rol van marktpartijen hierin is.³²

Om te beginnen is het belangrijk te benoemen dat gasopslagen verschillende functies in het gassysteem vervullen en er verschillende typen gasopslagen nodig zijn om daarin te voorzien en zo bij te dragen aan gasleveringszekerheid. Deze functies zijn:

- Seizoensopslag om te voorzien in de hogere wintervraag (zowel bij milde als bij koude winters). Dit betekent dat er voldoende gasvolume moet worden aangehouden in gasopslagen. Dit vergt opslagcapaciteit.
- Pieklevering om snel te kunnen leveren bij kortstondige extra vraag. Dit betekent dat er voldoende volume moet worden aangehouden in gasopslagen waaruit snel geproduceerd kan worden. Dit vergt opslagcapaciteit en onttrekkingscapaciteit.
- Multi-cycle of fast-cycle opslag om de (dagelijkse) balanspositie van netgebruikers te kunnen managen. Dit betekent dat er voldoende gasvolume moet worden aangehouden in gasopslagen waaruit snel geproduceerd kan worden en die snel weer gevuld kunnen worden. Dit vergt opslagcapaciteit, onttrekkingscapaciteit en injectiecapaciteit. Met name gasopslag in cavernes, zoals in Nederland gebeurt in Zuidwending, is hiervoor geschikt.
- Strategische voorraad/noodvoorraad, een voorraad van gas die alleen in noodsituaties (het derde en hoogste niveau van een gascrisis) kan worden ingezet. Dit betekent dat er extra gasvolumes moeten worden aangehouden in gasopslagen die aanvullend geproduceerd kunnen worden. Dit vergt opslagcapaciteit en onttrekkingscapaciteit.

Momenteel zijn er vijf gasopslagen in Nederland: Alkmaar, Bergermeer, Grijskerk, Norg en Zuidwending. Een zesde gasopslag in Duitsland, UGS Nüttmoor, bedient exclusief de Nederlandse markt, en daarnaast kan en wordt er ook vanuit andere opslagen in Duitsland gas geleverd aan Nederland. Deze gasopslagen hebben ieder eigen specifieke eigenschappen en daardoor een eigen rol in het gassysteem.³³ Deze zes gasopslag en samen hebben voldoende opslag en onttrekkingscapaciteit om op dit moment te voorzien in de belangrijkste functies, namelijk seizoensopslag, pieklevering en het balanceren van het net door marktpartijen. De gasopslagen in Nederland spelen ook een rol in de gasleveringszekerheid van onze buurlanden: het gas dat in deze gasopslagen is opgeslagen kan – net als al het andere gas dat op het Nederlandse net wordt gebracht – ook geëxporteerd worden naar buurlanden. Dit is de reden dat GTS in het overzicht gasleveringszekerheid ook rekening houdt met de export van gas naar Duitsland en België.

Marktpartijen spelen een onmisbare rol in het eigendom, beheer, inzetten en vullen van deze gasopslagen. Deze gasopslagen zijn voor 60% in eigendom van private partijen (zoals TAQA en de NAM) en voor 40% in eigendom van EBN, met uitzondering van Zuidwending. Deze gasopslag is eigendom van EnergyStock, een dochteronderneming van Gasunie. De gasopslagen worden beheerd door marktpartijen: deze beheerders zorgen er bijvoorbeeld voor dat de installaties werken, dat marktpartijen toegang hebben tot de opslagen en dat het gas op het gevraagde moment in de opslag geïnjecteerd of uit de opslag geproduceerd wordt. Tot slot, worden de gasopslagen gevuld door marktpartijen, onder andere door energiele-

³² TZ202503-068.

³³ Kamerstukken II 2022/2023, 29 023, nr. 442.

veranciers. Zij kunnen gasopslag gebruiken om bijvoorbeeld hun leveringsverplichtingen in de winter af te dekken.

Dat marktpartijen zo'n grote rol spelen in de gasmarkt, betekent niet dat de overheid geen rol heeft. Ten eerste is er wet- en regelgeving van toepassing. Zo stelt de Gaswet regels over de toegang tot gasopslag voor marktpartijen en moet op basis van een EU-verordening³⁴ de ACM beoordelen of de gasleveringszekerheid op nationaal of Unie-niveau niet vermindert als de gasopslagfunctie van een gasopslag wordt stopgezet. Ook gelden er regels voor energieleveranciers en de levering aan kleinverbruikers. Sinds 2004 is gekozen voor een systeem dat berust op twee pijlers:

- Leveranciers aan kleinverbruikers zijn verantwoordelijk voor basislevering (voor temperaturen tot -9°C); en
- GTS treft voorzieningen voor pieklevering bij extreme kou (-9 tot -17°C) voor alle kleinverbruikers in Nederland.³⁵

In dit kader is ook voorzien in een vergunningsplicht voor leveranciers aan kleinverbruikers.³⁶

Ten tweede, heeft de overheid via EBN 40% eigendom in de meeste gasopslagen in Nederland. Daarnaast neemt de overheid sinds de gascrisis van 2022 een proactievere rol bij het vullen van gasopslagen via de vultaak voor EBN. Hiermee heeft de overheid een instrument om snel in te kunnen grijpen mocht de vulgraad van de gasopslagen in de zomer achterblijven. Belangrijk is om te benoemen dat deze vultaak geld kost, zeker als de gasprijs in de zomer hoger ligt dan in de winter erna. Om deze kosten te dekken, werkt het kabinet in het Wetsvoorstel bestrijden energieleveringscrisis een heffing uit voor gebruikers van het gastransportnet. Hiermee komen de kosten voor de vultaak ook (indirect) bij de gasverbruikers en dus uiteindelijk ook bij de consument terecht.

³⁴ Verordening (EG) nr. 715/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende de voorwaarden voor de toegang tot aardgastransmissienetten en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1775/2005.

³⁵ Kamerstukken II 2002/2003, 28 174, nr. 52 (Gewijzigd amendement over het waarborgen van leveringszekerheid door de beheerder van het landelijke hogedrukgastransportnet) en Nota van Toelichting bij het Besluit leveringszekerheid Gaswet, Staatsblad 2004, 170, § 2.

³⁶ Artikel 2.17, eerste lid, van de Energiewet, voorheen artikel 43, eerste lid, van de Gaswet.

We zien dat de energiemarkt continu verandert. Ontwikkelingen op de groothandelsmarkt worden met vertraging en in verschillende mate doorberekend aan consumenten. Dit is mede afhankelijk van het type contract van de consument en de inkoopstrategie van de leverancier. En geldt voor zowel een stijging als daling van de groothandelsprijs. Op dit moment is het niet zo dat de leveringstarieven voor consumenten boven de tarieven uitkomen die in 2023 golden onder het prijsplafond. Consumenten kunnen op dit moment kiezen uit een ruim aanbod van vaste, variabele en dynamische contracten met prijzen veelal onder het niveau van het prijsplafond.³⁷ De combinatie van het ontbreken van een dergelijk aanbod en de veel hogere groothandelsprijzen waren in 2022 reden voor het kabinet om een prijsplafond in te stellen.

Volgens de toezegging gedaan aan het lid Kröger tijdens het commissiedebat Gasmarkt en Leveringszekerheid van 12 maart jl. wordt in deze brief ingegaan op het prijsplafond, waarbij dit prijsplafond wordt vergeleken met andere instrumenten om kwetsbare huishoudens tegemoet te komen en waarbij wordt stilgestaan bij de voor- en nadelen.³⁸ In 2023 zijn verschillende maatregelen verkend in het kader van de augustusbesluitvorming. Een inventarisatie van deze maatregelen is in het voorjaar van 2023 gedeeld met uw Kamer in een Kamerbrief naar aanleiding van de motie Van der Lee.³⁹ Deze verkende maatregelen zijn verder uitgewerkt voor de augustusbesluitvorming en met de Kamer gedeeld in de Kamerbrief «Reactie motie Van Baarle c.s.».⁴⁰

Ingrijpen op de energierekening is complex, waarbij verschillende randvoorwaarden van maatregelen moeten worden meegenomen. Een crisismaatregel moet snel te implementeren zijn, uitvoerbaar zijn, passen in de juridische kaders, de juiste doelgroep gericht bereiken en doelmatig zijn. Op het moment dat een prijscrisis zich voor zou doen, moet bekeken worden welk instrument het meest passend is om de aard van die specifieke crisis te adresseren. In generieke zin lopen hogere energieprijzen mee in de koopkrachtbesluitvorming. Mocht de situatie zodanig zijn dat er extra noodmaatregelen nodig zijn, dan zijn binnen de huidige wetgeving verschillende maatregelen mogelijk.

Een prijsplafond is een krachtig instrument dat huishoudens prijszekerheid biedt voor een deel van hun verbruik. Tegelijkertijd is een prijsplafond in elke vorm een ongerichte maatregel, die ook marktverstorend werkt. Het prijsplafond was in 2023 niet mogelijk geweest zonder de medewerking en inzet van de energieleveranciers. Energieleveranciers zouden opnieuw bereid gevonden moeten worden de uitvoering op zich te nemen, terwijl het een grote impact zou hebben op hun bedrijfsvoering. De doelmatigheid van een prijsplafond is sterk afhankelijk van het aantal vaste contracten in het geval een nieuwe prijspiek zich voordoet. Het heeft daarom niet de voorkeur deze maatregel nogmaals in te zetten. Het is wel een uitvoerbare maatregel waarvan duidelijk is hoe hij moet worden geïmplementeerd. Een nadeel van het prijsplafond is ook dat deze niet gedurende het jaar ingezet kan worden. Een mogelijk prijs dempend effect laat in ieder geval enkele maanden op zich wachten, waardoor het in een crisis niet evident een effectieve maatregel is. Een zogenaamd «slappend» prijsplafond is in de praktijk niet uitvoerbaar, omdat het technisch en administratief alleen mogelijk is om een prijsplafond over

³⁷ Workbook: Monitor Consumentenmarkt Energie.

³⁸ TZ202503-070.

³⁹ Kamerstukken II 2022/2023, 36 200, nr. 182.

⁴⁰ Kamerstukken II 2023/2024, 36 410, nr. 80.

een kalenderjaar te laten lopen. Voor beide varianten geldt dat de Europese Commissie een uitzondering moet bieden op de Europese wetgeving. In 2023 zijn ook maatregelen verkend die op relatief korte termijn te implementeren zijn. Zo is er gekeken naar een regeling met een vast bedrag, de zogenaamde lumpsum regeling.

Deze maatregel zou vergelijkbaar kunnen zijn met de tweemaal 190 euro in november en december van 2022. Deze regeling is relatief snel te implementeren. Het is ook mogelijk om via de energiebelasting huishoudens tegemoet te komen in hun energiekosten.

Bovenstaande maatregelen zijn generiek. Een energiefonds kan meer specifiek hulp bieden voor kwetsbare huishoudens. Zoals 14 februari jl. is gedeeld met de Kamer, is er na diverse gesprekken met de sector voldoende basis om over te gaan tot een positief besluit om in 2025 het Energiefonds op te gaan starten.⁴¹ Met het energiefonds worden huishoudens in energiearmoede ondersteund in het betalen van de energierekening. Er wordt met de hoogste urgentie gewerkt aan de uitwerking van het fonds.

⁴¹ Kamerstukken II 2024/2025, 29 032, nr. 533.

Hierbij biedt het kabinet u het rapport aan van TNO inzake «Hergebruik van LNG infrastructuur in Nederland».

Aanleiding en achtergrond: Waterstofreadiness van LNG-terminals

Mijn voorganger heeft de Kamer in 2023 geïnformeerd dat er bij nieuwe initiatieven voor LNG-terminals wordt ingezet op het zo spoedig mogelijk hergebruik van de infrastructuur voor duurzame toepassingen, waarbij er rekening mee wordt gehouden hoe de vraag naar deze duurzame dragers zich ontwikkelt. In april 2024 heeft het lid Kröger (GL-PvdA) een motie ingediend die de regering verzoekt erop toe te zien dat nieuwe LNG-terminals ook gereed zijn voor waterstof.⁴²

Voor de uitvoering van deze motie is relevant dat, ondanks dat een aantal waterstofterminal-projecten naar de realisatiefase aan het verschuiven is, de markt voor duurzame energiedragers langzamer op gang komt dan verwacht, zoals het kabinet ook eerder aan de Kamer heeft gecommuniceerd. Wat betreft het ombouwen van LNG-terminals voor waterstof-(draggers) is nog onduidelijk wat de kosten en technische en juridische vereisten zijn.

Tegen deze achtergrond heeft het kabinet TNO gevraagd om een studie uit te voeren naar de technische en juridische voorwaarden en mogelijkheden voor hergebruik van bestaande en nieuwe LNG-terminals. TNO heeft daarbij ook de relevante wetgeving voor LNG-terminals in andere EU LNG importlanden (SP, IT, DE) onderzocht om te analyseren of er voorwaarden zijn voor de herbestemming naar waterstofdraggers.

Samenvatting en conclusie

Het TNO-rapport biedt een uitgebreid en waardevol inzicht in de (on)mogelijkheden van de onderscheiden onderdelen van LNG-terminals voor hergebruik per verschillende duurzame energiedragers. TNO concludeert dat hergebruik van (delen van) een LNG-terminals in het algemeen beperkt mogelijk is. Daarbij speelt mee of het gaat om een bestaande dan wel nieuwe terminal en of het gaat om een terminal op land versus een offshore of drijvende terminal. Het lijkt mogelijk om voorwaarden te stellen aan «waterstofgereedheid» van LNG terminals om de bouw van terminals voor duurzame dragers op dezelfde locatie in de toekomst te vergemakkelijken, zoals voorwaarden ten aanzien van de draagkracht van de gebruikte constructie. In feite gaat het dan niet om hergebruik van de terminalcomponenten, maar om hergebruik van de locatie en enkele onderdelen van de constructie. Alleen voor een aantal specifieke energiedragers die directe alternatieven vormen voor LNG, zoals bio-LNG en synthetisch methaan, is direct hergebruik van de terminal zonder veel aanpassingen mogelijk. TNO schetst echter dat er bij deze dragers aandachtspunten bij de kosten en toeleveringsketen zijn, waardoor de toekomstige omvang van deze dragers zeer onzeker is.

Technische mogelijkheden hergebruik LNG-terminals

- **Hergebruik van bestaande terminals (GATE en EemsEnergyTerminal) met vloeibare waterstof of ammoniak is te complex.** De meest CAPEX-intensieve componenten, zoals de bestaande LNG-opslagtanks of drijvende onderdelen (de zogenoemde Floating Storage

⁴² Kamerstukken II 2023/2024, 29 023, nr. 502.

and Regasification Units of FSRUs), zijn niet geschikt voor vloeibare waterstof en ammoniak. (Her)gebruik van de locatie zou feitelijk dus neerkomen op de bouw van nieuwe terminals. Voor de EemsEnergy-Terminal betekent dit het vervangen van de FSRUs, na afloop van de duur van de huidige functie als LNG-terminal, voor FSRUs die geschikt zijn voor ammoniak of vloeibare waterstof.

Deze technologie bestaat nog niet op de schaal die benodigd is. Zolang aardgas nog nodig blijft in ons energiesysteem, is het logischer om de terminals te blijven inzetten voor (duurzamere alternatieven van) aardgas zoals synthetisch methaan¹⁸ en bio-LNG.

- **Nieuwe LNG-terminals kunnen voor een beperkt deel toekomstbestendig worden gebouwd door vooruit te plannen met no-regret maatregelen.** Gegeven de verschillende eigenschappen van de duurzame energiedragers, is het – indien wordt gestuurd op hergebruik belangrijk om vooraf een duidelijke keuze te maken voor welke duurzame drager in de toekomst in een nieuwe LNG-terminal zal worden ingezet. Daarbij moet rekening worden gehouden met wat proportioneel is in termen van extra investeringskosten. Het onderzoek laat zien dat er op dit moment geen opslagtanks of FSRUs bestaan die zowel voor vloeibare waterstof of ammoniak als voor LNG op de benodigde schaal commercieel beschikbaar zijn.

Juridische sturingsmogelijkheden

De juridische analyse laat zien dat er geen formele sturingsmogelijkheid vanuit de overheid bestaat om bij bestaande terminals een specifiek transitiepad af te dwingen. De nieuwe Gasverordening (Verordening 2024/1789), als onderdeel van het EU-decarbonisatiepakket, introduceert wel een nieuwe extra voorwaarde – indien nieuwe terminals verzoeken om ontheffing van het toepasselijke regime voor derden toegang – dat bij de investering rekening wordt gehouden met decarbonisatie en energie- en klimaatdoelen. Dit biedt enige ruimte voor sturing op hergebruik. Ten slotte is denkbaar dat er in het kader van omgevingstrajecten ook de mogelijkheid bestaat tot sturing op ruimtegebruik en de (vereisten voor) vergunningverlening.

Uit de analyse van de situatie in andere EU-landen, blijkt dat voornamelijk alleen Duitsland specifieke wet- en regelgeving heeft voor de herbestemming van LNG terminals. De Duitse Gesetz zur Beschleunigung des Einsatzes verflüssigten Erdgases (LNGG), ofwel de Duitse «LNG versnellingswet» stelt voorwaarden aan herbestemming van LNG-terminals bij nieuwbouw. Om een terminal in Duitsland operationeel te houden na 31 december 2043 moet uiterlijk op 1 januari 2035 goedkeuring zijn aangevraagd. Deze goedkeuring wordt alleen gegeven als de beheerder kan bewijzen dat de terminal per 1 januari 2044 kan worden omgebouwd tot een terminal die inzetbaar is voor de import, ontlading, opslag en hervergassing van ammoniak. Daarbij moet gedemonstreerd worden dat de modificatiekosten niet meer dan 15% van de originele bouwkosten bedragen.

Deze in Duitsland gestelde voorwaarde lijkt in Nederland niet haalbaar op basis van de veiligheidseisen voor ammoniak in de zogenoemde PGS-12 richtlijn.

Vervolg

Uiteindelijk vereist de keuze voor hergebruik van nieuwe en bestaande LNG terminals per individuele terminal een zorgvuldige afweging van gasleveringszekerheid, klimaatdoelstellingen, economische haalbaarheid en technische uitvoerbaarheid. Het is hierbij belangrijk om een «loek in»

(ten aanzien van een specifieke duurzame energiedrager) te voorkomen waarbij een gecoördineerde afbouw van fossiele infrastructuur in de weg staat aan de opbouw van infrastructuur voor duurzame alternatieven.

Op basis van de hierboven geschetste conclusies, zal het kabinet inventariseren welke instrumenten het kan inzetten om terminaloperators, van zowel bestaande als nieuwe initiatieven, meer te kunnen sturen richting een duurzaam transitiepad.

Hierbij zal het kabinet o.a. kijken welke voorwaarden meegenomen kunnen worden bij de implementatie van het decarbonisatiepakket om deze afweging te kunnen maken. Deze voorwaarden zullen in lijn moeten zijn met de voorkeuren en aandachtspunten over de toeleveringsketens geschetst in de kabinetsvisie waterstofdragers⁴³ en met de gestelde voorwaarden in andere EU landen, zoals Duitsland, om een *level-playing field* te waarborgen.

Parallel zal het kabinet, bij nieuwe initiatieven, de samenwerking met de overige bevoegde gezagen opzoeken om te bezien of de door TNO geadviseerde voorwaarden alvast kunnen worden meegenomen bij de beoordeling van aanvragen.

Ten slotte vindt het kabinet het belangrijk om in gesprek te blijven met de terminaloperators en betrokken stakeholders, zodat hun toekomstplannen in lijn worden ontwikkeld met het afbouwpad voor aardgas en dat de terminals bijdragen aan zowel leveringszekerheid als de overgang naar een klimaatneutraal energiesysteem in Nederland richting 2050. Dit geldt in het bijzonder bij het lopende initiatief voor de tijdelijke verlenging van de EemsEnergyTerminal, waarbij aandeelhouders Gasunie en Vopak naast het onderzoeken van verlenging ook gezamenlijk de mogelijkheden onderzoeken voor het realiseren van een nieuwe importterminal voor ammoniak.⁴⁴ Op dit moment is de GATE-terminal al gecertificeerd voor de import van bio-LNG en worden de eerste volumes geïmporteerd. Ook is het kabinet aan het verkennen in het kader van het groeifondsprogramma «GroenvermogenNL» of de innovatiekloof voor toekomstbestendige materialen en (toekomstbestendig LNG) ontwerpsystemen voor de import van vloeibare waterstof en ammoniak kan worden ingevuld. Voor de fase van pilots en demonstraties zou GroenvermogenNL kunnen bijdragen via de zogenoemde DEI-regeling, waarbinnen voor waterstof(-gerelateerde) projecten ook ruimte bestaat.

⁴³ Kamerstukken II 2024/2025, 32 813, nr. 1424.

⁴⁴ <https://www.eemsenergyterminal.nl/laatste-nieuws/belangrijke-volgende-fase-voor-de-toekomst-van-eemsenergyterminal-in-eemshaven>